

Vergaderjaar 2024–2025

21 501-08

Milieuraad

AL

VERSLAG VAN EEN NADER SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 1 juli 2025

De vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei¹ heeft nader schriftelijk overleg gevoerd met de Minister van Infrastructuur en Waterstaat over **het verslag van de informele Milieuraad van 11 en 12 juli 2024**. Bijgaand brengt de commissie hiervan verslag uit.

Dit verslag bestaat uit:

- De uitgaande brieven van 14 februari 2025 en 3 april 2025.
- De antwoordbrief van 13 maart 2025.

Per abuis zijn de vragen op 3 april 2025 opnieuw ingediend en het verslag van dit nader schriftelijk overleg verlaat vastgesteld.

De griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei,
Karthaas

¹ Samenstelling:

Van Gasteren (BBB), Van Langen-Visbeek (BBB) (*ondervoorzitter*), Oplaat (BBB), Panman (BBB), Crone (GroenLinks-PvdA), Kluit (GroenLinks-PvdA) (*voorzitter*), Thijssens (GroenLinks-PvdA), Van Gurp (GroenLinks-PvdA), Vos (GroenLinks-PvdA), Van Ballekom (VVD), Van de Sanden (VVD), Petersen (VVD), Bovens (CDA), Prins (CDA), Aerdts (D66), Dittrich (D66), Van Strien, (PVV), Visseren-Hamakers (PvdD), Baumgarten (JA21), Van Aelst-den Uijl (SP), Holterhues (ChristenUnie), Dessing (FVD), Schalk (SGP), Perin-Gopie (Volt), Van Rooijen (50PLUS), Van der Goot (OPNL), Kemperman (Fractie- Kemperman)

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR ECONOMISCHE ZAKEN / KLIMAAT EN GROENE GROEI

Aan de Minister van Infrastructuur en Waterstaat

Den Haag, 14 februari 2025

De leden van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei hebben kennisgenomen van uw beantwoording, mede namens de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat – Openbaar Vervoer en Milieu en de Minister van Klimaat en Groene Groei, inzake enkele vragen over het verslag van de informele Milieuraad van 11 en 12 juli 2024.² Naar aanleiding van deze beantwoordingsbrief hebben de leden van de fractie van de **BBB** nog enkele vervolgvragen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

Op de vraag van de fractieleden van de BBB naar de manier waarop de normen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) zich verhouden tot die van de buurlanden antwoordt u:

Voor de stoffen die Nederland heeft genormeerd geldt dat de hoogte van de normen vaak verschilt met die van andere buurlanden en dat er geen structurele lijn waarneembaar is waarbij één land soepeler of strenger is dan andere landen. Dit is te verklaren door onder meer verschillen in methodologie en in lokale omstandigheden. Met betrekking tot nutriënten geldt ten slotte dat de Nederlandse normen relatief soepel zijn ten opzichte van het Europese gemiddelde en ook soepeler dan in buurland Duitsland. Ten opzichte van buurland België geldt dat de Nederlandse norm voor totaal-stikstof strenger is, maar dat België zijn norm weer zwaarder laat meewegen, waardoor in België minder snel aan het eindoordeel voor de parameter «nutriënten» wordt voldaan dan in Nederland.³

Na een beperkt onderzoek op internet vonden voornoemde leden dat Vlaanderen voor alle grensoverschrijdende wateren in de categorie Rivieren en Beken een soepelere norm heeft voor zowel N-tot als P-tot dan Nederland.⁴ Vlaanderen en Duitsland staan hogere percentages stikstof toe in het water dan Nederland. Dat leidt tot normoverschrijdingen in Zuid- en Oost-Nederland. Dit zijn de regio's waar het buitenlandse water de grens overgaat en Nederland binnenstroomt. Voor grondwater hanteren Europese lidstaten dezelfde norm: maximaal 50 mg nitraat per liter. Voor het oppervlaktewater heeft Europa geen normen vastgelegd, deze worden door de lidstaten zelf bepaald. In Nederland ligt die normbepaling bij de waterschappen. Voor Nederlandse agrarische afwateringen ligt die doorgaans tussen 1.3 en 2.8 mg stikstof per liter (zomergemiddelde), afhankelijk van de regio. In Vlaanderen geldt voor afwateringen echter een veel ruimere norm: 4.0 mg N per liter (zomergemiddelde). Duitsland hanteert de norm van de Nitraatrichtlijn: 50 mg nitraat per liter (jaarrond gemiddelde). Dit is omgerekend 11.3 mg N per liter. Voor grensoverschrijdende rivieren is de Duitse streefwaarde lager: 3 tot 6 mg N per liter. Dat leidt tot normoverschrijdingen in Zuid- en

² Kamerstukken I, 2024/25, 21 501-08, AA; Kamerstukken I 2023/24, 21 501-08, Y.

³ Kamerstukken I, 2024/25, 21 501-08, AA, p. 5.

⁴ Bijlage «Vergelijking KRW-normen Nederland en buurlanden» bij: Kamerstukken II 2022/23, 27 625, nr. 590, p. 7.

Oost-Nederland, in de regio's waar het buitenlandse water de grens overgaat en Nederland binnenstroomt.⁵

De fractieleden van de BBB vragen zich af wat maakt dat u van mening verschilt over het feit dat Nederland een strengere invulling geeft aan de KRW dan haar buurlanden en verzoeken u dit verschil van mening toe te lichten. Deze leden vragen verder of de KRW in de ons omringende landen ook in de wet vastgelegd is. Ook vragen zij of u het met hen eens bent dat een gelijk speelveld in Europa het uitgangspunt zou moeten zijn voor de Europese regelgeving en of u bereid bent hierover het gesprek aan te gaan met de Nederlandse buurlanden en met de rest van Europa. Tot slot vragen deze leden hoe hoog u het risico inschat dat er over de KRW straks rechtszaken gaan worden gevoerd door organisaties als Greenpeace zoals nu gebeurt met stikstof.

De leden van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag uiterlijk binnen **vier weken na ontvangst van deze brief**.

Een afschrift van deze brief zal tevens worden verzonden aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat – Openbaar Vervoer en Milieu en de Minister van Klimaat en Groene Groei.

Voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei,
S.M. Kluit

⁵ Stichting Agrifacts, «Stikstofnormen boerensloten veel strenger in Nederland», gepubliceerd op 7 november 2021, geraadpleegd op 6 februari 2025, website: <https://stichtingagrifacts.nl/stikstofnormen-boerensloten-veel-strenger-in-nederland/>

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR ECONOMISCHE ZAKEN / KLIMAAT EN GROENE GROEI

Aan de Minister van Klimaat en Groene Groei

Den Haag, 3 april 2025

De leden van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 17 december 2024 over de informele Milieuraad van 11 en 12 juli 2024.⁶ De leden van de fractie van de **BBB** hebben naar aanleiding daarvan een aantal nadere vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

Op de vraag van de fractieleden van de BBB naar hoe de normen voor de Kaderrichtlijn Water (hierna: KRW) zich verhouden tot die van de buurlanden antwoordt u: «Voor de stoffen die Nederland heeft genormeerd geldt dat de hoogte van de normen vaak verschilt met die van andere buurlanden en dat er geen structurele lijn waarneembaar is waarbij één land soepeler of strenger is dan andere landen. Dit is te verklaren door onder meer verschillen in methodologie en in lokale omstandigheden. Met betrekking tot nutriënten geldt ten slotte dat de Nederlandse normen relatief soepel zijn ten opzichte van het Europese gemiddelde en ook soepeler dan in buurland Duitsland. Ten opzichte van buurland België geldt dat de Nederlandse norm voor totaal-stikstof strenger is, maar dat België zijn norm weer zwaarder laat meewegen, waardoor in België minder snel aan het eindoordeel voor de parameter «nutriënten» wordt voldaan dan in Nederland.»⁷

Na een beperkt onderzoek op internet vonden de fractieleden van de BBB dat Vlaanderen voor alle grensoverschrijdende wateren in de categorie Rivieren en Beken een soepelere norm heeft voor zowel het totaal van stikstof als fosfor dan Nederland.⁸ Vlaanderen en Duitsland staan hogere percentages stikstof toe in het water dan Nederland. «Voor grondwater hanteren Europese lidstaten dezelfde norm: maximaal 50 mg nitraat per liter. Voor het oppervlaktewater heeft Europa geen normen vastgelegd, deze worden door de lidstaten zelf bepaald. In Nederland ligt die normbepaling bij de waterschappen. Voor Nederlandse agrarische afwateringen ligt die doorgaans tussen 1.3 en 2.8 mg stikstof per liter (zomergemiddelde), afhankelijk van de regio. In Vlaanderen geldt voor afwateringen echter een veel ruimere norm: 4.0 mg stikstof per liter (zomergemiddelde). Duitsland hanteert de norm van de Nitraatrichtlijn: 50 mg nitraat per liter (jaarrond gemiddelde). Dit is omgerekend 11.3 mg stikstof per liter. Voor grensoverschrijdende rivieren is de Duitse streefwaarde lager: 3 tot 6 mg stikstof per liter.»⁹ «Dat leidt tot normoverschrijdingen in Zuid- en Oost-Nederland, in de regio's waar het buitenlandse water de grens overgaat en Nederland binnenstroomt.»¹⁰

Wat maakt dat u met de fractieleden van de BBB van mening verschilt over het feit dat Nederland een strengere invulling geeft aan de KRW dan haar buurlanden? Deze leden ontvangen graag een toelichting hierop.

⁶ Kamerstukken I 2024/25, 21 501-08, AA.

⁷ Kamerstukken I 2024/25, 21 501-08, AA, p.5.

⁸ Rapport Royal Haskoning, «Vergelijking KRW-normen Nederland en buurlanden vergelijking», geraadpleegd op www.venw.nl, p. 4.

⁹ Stichting Agrifacts, «Stikstofnormen boerensloten veel strenger in Nederland», geraadpleegd op www.agrifacts.nl.

¹⁰ Ibidem

Is de KRW in de ons omringende landen ook in de wet vastgelegd?

Bent u het met de fractieleden van de BBB eens dat een gelijk speelveld in Europa het uitgangspunt zou moeten zijn voor de Europese regelgeving? Bent u bereid hierover het gesprek aan te gaan met onze buurlanden? En met de rest van Europa?

Hoe hoog schat u het risico in dat er over de KRW straks rechtszaken gaan worden gevoerd door organisaties als Greenpeace net alsnu gebeurt met stikstof?

De leden van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei zien met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangen deze graag binnen vier weken, na dagtekening van deze brief.

Voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken / Klimaat en Groene Groei,
S.M. Kluit

BRIEF VAN DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATER-STAAT

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 maart 2025

Naar aanleiding van mijn brief van 17 december 2024,¹¹ waarin enkele vragen van de Kamer zijn beantwoord naar aanleiding van het verslag van de informele Milieuraad van 11 en 12 juli 2024, hebben leden van de Eerste Kamer op 14 februari 2025 vervolgvragen gesteld over de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).¹²

De fractieleden van de BBB vragen zich af wat maakt dat verschil van mening bestaat over de vraag of Nederland een strengere invulling geeft aan de KRW dan onze buurlanden en verzoeken dit verschil van mening toe te lichten. Deze leden vragen verder of de KRW in de ons omringende landen ook in de wet vastgelegd is. Ook vragen zij of een gelijk speelveld in Europa het uitgangspunt zou moeten zijn voor de Europese regelgeving en of er bereidheid is hierover het gesprek aan te gaan met de Nederlandse buurlanden en met de rest van Europa. Tot slot vragen deze leden hoe hoog het risico wordt ingeschat dat er over de KRW straks rechtszaken gaan worden gevoerd door organisaties als Greenpeace zoals nu gebeurt met stikstof.

Hieronder worden deze vragen beantwoord.

Gelijk speelveld

Gevraagd wordt of een gelijk speelveld in Europa het uitgangspunt zou moeten zijn. Inderdaad geldt dat gelijke omstandigheden een gelijke aanpak vergen. Daarom zijn de normen voor de chemische toestand van milieuvreemde stoffen op Europees niveau vastgesteld en gelijk voor alle lidstaten. Wat de ecologische waterkwaliteit betreft is echter van belang dat juist de omstandigheden tussen waterlichamen en tussen landen verschillen. Een beek in de Alpen is anders dan een laaglandbeek. Hierbij geldt dat de biologische KRW-doelen voor lidstaten met vergelijkbare waterlichamen zoveel mogelijk op Europees niveau geharmoniseerd zijn. Voor vergelijkbare laaglandbeken geldt dus dat de biologische doelen voor die beken in natuurlijke staat vergelijkbaar zijn in Nederland, België, Duitsland, Denemarken en andere lidstaten waar die beken voorkomen.

De overige parameters waar een waterlichaam aan moet voldoen zijn door de lidstaten afgeleid van die (geharmoniseerde) biologische doelen. Deze parameters, zoals zuurstofgehalte, zuurgraad en nutriënten, worden toegesneden op specifieke waterlichamen en de bijbehorende ecologische omstandigheden. Daarom kunnen normen dus verschillen tussen beken, rivieren of kustwateren.

Wat de ondersteunende parameter nutriënten betreft, heeft de Europese Commissie in 2011 – naar aanleiding van een intercalibratie – aanbevolen dat Nederland die norm zou aanscherpen, omdat die te soepel was in verhouding tot andere landen. Nederland heeft toen opvolging gegeven aan die aanbeveling, om ook voor deze parameter zoveel mogelijk een gelijk speelveld te creëren. Vlaanderen heeft die aanbeveling echter niet

¹¹ Kamerstukken I 2024/25, nr. 21 501-08, AA.

¹² Uw kenmerk: 175573.01U.

opgevolgd. De Europese Commissie constateert dit ook in haar recente beoordeling van de stroomgebiedbeheer-plannen.¹³

Strengere/soepeler normen

Gevraagd wordt naar een verklaring waarom in de eerdere beantwoording van vragen niet wordt meegegaan in de stelling dat Nederland een strengere invulling geeft aan de KRW dan onze buurlanden. Het gaat de vraagstellers specifiek om de parameter nutriënten. Hieronder wordt in meer detail dan in de Kamerbrief van 17 december jl. aangegeven waarom het onjuist is dat Nederland generiek een strengere invulling geeft aan de nutriëntnormen. De gegevens waarop deze analyse gebaseerd is, vindt u in de bijlage bij deze brief.

Complexiteit bij vergelijken

Allereerst moet opgemerkt worden dat het überhaupt erg moeilijk is om nutriëntnormen tussen landen te vergelijken, doordat lidstaten op een verschillende manier omgaan met deze parameter. Zo zijn er verschillende keuzes gemaakt ten aanzien van:

- het soort nutriënten waarnaar wordt gekeken (stikstof, fosfor, beide);
- de verschijningsvormen daarvan (verschillende componenten in de waterfase zoals de totale hoeveelheid of een opgeloste fractie); en
- de periode van toetsen (zoals jaargemiddelde of een gemiddelde over een deel van een jaar).

Waar Nederland voor rivieren, meren en kunstmatige oppervlaktewaterlichamen bijvoorbeeld totaal-stikstof normeert (als zomergemiddelde), normeert Duitsland ammonium, ammoniak en nitriet (als jaargemiddelde) en nitraat (als 90-percentielwaarde). Figuur 1 in de bijlage bevat een overzicht van de verschillende soorten nutriëntnormen in Nederland en onze buurlanden.

Door deze verschillen kunnen niet simpelweg getalswaarden vergeleken worden. Zo is de norm van 2,4 milligram per liter (mg/l) voor totaal-stikstof die Nederland in sommige oppervlaktewaterlichamen als zomergemiddelde hanteert ongeveer gelijk te stellen aan de norm van 2,8 mg/l die Duitsland in sommige oppervlaktewaterlichamen als jaargemiddelde hanteert.

Ten slotte geldt dat Nederland afwijkt van andere lidstaten in de wijze van beoordelen of de parameter nutriënten aan de KRW voldoet. In Nederland voldoet de parameter nutriënten zodra óf stikstof óf fosfor aan de norm voldoet («one-in, all-in»). Dit geeft een veel soepeler oordeel dan wanneer beide componenten aan de norm moeten voldoen («one-out, all-out»), wat bijvoorbeeld in België en Duitsland gehanteerd wordt.

Vergelijking van getalswaarden

Kijkend naar alle waterlichamen in Nederland (dus de grensoverschrijdende waterlopen, maar ook de binnenlandse rivieren, meren en beken) heeft Nederland veelal soepele nutriëntnormen in vergelijking met de andere lidstaten. In de figuren in de bijlage is de vergelijking gemaakt voor fosfor respectievelijk stikstof in meren (figuren 2 en 3) en rivieren (figuren 4 en 5). De Nederlandse normen zijn steeds rood omlijnd. Hieruit blijkt dat de Nederlandse normen in de meren steeds tot de soepelste

¹³ Zie voor een beoordeling door de Commissie van alle stroomgebiedbeheerplannen: https://environment.ec.europa.eu/topics/water/water-framework-directive/implementation-reports_en

behoren, ook soepeler dan België en Duitsland.¹⁴ In rivieren heeft Nederland relatief soepele normen voor totaal-fosfor (minder streng dan Duitsland, maar strenger dan België) en relatief strenge normen voor totaal-stikstof (strenger dan België, met Duitsland kon in het betreffende rapport geen vergelijking gemaakt worden¹⁵). Specifiek in de grensoverschrijdende waterlopen (figuur 6) geldt voor stikstof dat de Nederlandse norm vaak strenger is dan in België, in de regionale wateren ongeveer gelijk is aan die in Duitsland en in de rijkswateren soepeler.¹⁶ Voor fosfor geldt in de grensoverschrijdende waterlopen dat de Nederlandse norm in de rijkswateren gelijk is aan de Belgische norm en in de regionale wateren veelal iets strenger, en dat de Nederlandse normen soepeler zijn dan die in Duitsland.

Specifieke voorbeelden

Waar dus sprake is van een breed spectrum aan normen waarbij – over het geheel genomen – niet gezegd kan worden dat één land generiek strenger of soepeler is dan een ander land, wijzen de leden van de BBB-fractie op twee specifieke gevallen waarin de stikstof-normen in Nederland strenger zouden zijn en stellen zij dat dit leidt tot normoverschrijdingen in Zuid- en Oost-Nederland.

Zo wijzen zij ten eerste op de normen voor totaal-stikstof en totaal-fosfor die in Vlaamse grensoverschrijdende waterlopen, soepeler zouden zijn dan de Nederlandse normen. Zoals hierboven en in de Kamerbrief van 17 december jl. al is aangegeven, is de Nederlandse norm voor totaal-stikstof op dit punt inderdaad strenger.¹⁷ Dit is verklaarbaar omdat – zoals hierboven is aangegeven – Vlaanderen op dit punt geen gevolg heeft gegeven aan de aanbeveling van de Europese Commissie naar aanleiding van de intercalibratie, en Nederland wel. Deze soepeler Vlaamse norm betekent overigens niet dat de KRW-opgave voor Vlaanderen in die waterlichamen kleiner is, omdat ook daar de biologische doelen gehaald moeten worden, ongeacht de norm voor stikstof. Tegelijk heeft Vlaanderen – zoals hierboven genoemd – een strengere systematiek waarbij in elk waterlichaam zowel aan de norm voor stikstof als die voor fosfor voldaan moet zijn («one-out, all-out»), terwijl het in Nederland voldoende is als aan één van die parameters is voldaan.

De leden van de BBB-fractie wijzen ten tweede specifiek op de Duitse norm van (omgerekend) 11,3 mg/l totaal-stikstof en geven aan dat die veel soepeler is dan de Nederlandse norm. Dat klopt, maar die Duitse norm is niet gebaseerd op de doelen voor de biologische kwaliteitselementen. Dit betekent dat Duitsland bovenop deze stikstofnorm een aanvullende

¹⁴ Figuren afkomstig uit het rapport Comparison Nutrient Boundaries uit 2016. Voor stikstof in meren is voor Duitsland geen waarde opgenomen, omdat daar andere componenten van stikstof genormeerd zijn. In te zien via [https://circabc.europa.eu/sd/a/37778f00-5a8a-4198-9ff3-8b15360ba975/ComparisonNutrientBoundaries_2016J_FINAL%20for%20CIRCABC\(0\).pdf](https://circabc.europa.eu/sd/a/37778f00-5a8a-4198-9ff3-8b15360ba975/ComparisonNutrientBoundaries_2016J_FINAL%20for%20CIRCABC(0).pdf)

¹⁵ De situatie in Duitsland is erg complex. Zoals is aangegeven worden daar verschillende stikstofcomponenten genormeerd. Die normen gelden echter niet in alle waterlichamen. Waar in alle waterlichamen een norm geldt van 50 mg/l voor nitraat (omgerekend 11,3 mg/l voor totaal-stikstof, wat bijvoorbeeld veel ruimer is dan de Nederlandse norm van 2,4 mg/l voor totaal-stikstof), geldt in veel grenswaterlichamen een aanvullende norm van 2,8 mg/l voor totaal-stikstof (jaargemiddeld, wat dus inhoudelijk ongeveer hetzelfde is als de Nederlandse zomergemiddelde norm). De Duitse deelstaten gaan hier bovendien verschillend mee om. Waar in Nedersaksen die aanvullende norm in nagenoeg alle grenswateren geldt, is dat in Noordrijn-Westfalen alleen zo in de grotere grenswateren.

¹⁶ De getalswaarden voor totaal-stikstof in de Nederlandse rijkswateren zijn gelijk met die in Duitsland, maar in Nederland gaat het om een zomergemiddelde en in Duitsland om een jaargemiddelde.

¹⁷ De Nederlandse norm voor totaal-fosfor is alleen in de regionale wateren strenger dan in Vlaanderen.

opgave heeft die dus niet per se kleiner is dan de Nederlandse opgave. Zoals hierboven is aangegeven moeten bovendien veel Duitse grenswateren voldoen aan een aanvullende norm voor stikstof, die vergelijkbaar is met de Nederlandse norm. Hierdoor zouden normverschillen dus meestal niet de reden moeten zijn dat water dat vanuit Duitsland Nederland binnenkomt onze norm al overschrijdt. Dat water overschrijdt dan in de regel ook de Duitse norm al en daar moet dus ook aan Duitse zijde al iets aan gebeuren.

Voor beide voorbeelden geldt ten slotte nog dat waar toch grensoverschrijdende belasting optreedt die onze normen overschrijdt, dit op diverse manieren wordt aangepakt. Zo brengen waterschappen deze grensoverschrijdende belasting in kaart door waar nodig in te zetten op aanvullende monitoring en worden normoverschrijdingen in de bilaterale gesprekken op verschillende niveaus aangekaart. Aan de Tweede Kamer is eerder toegezegd dat hierover voor de zomer een eerste beeld wordt gegeven.¹⁸ Waar Nederlandse normen niet gehaald kunnen worden door grensoverschrijdende belasting is er aan Nederlandse zijde ten slotte nog de mogelijkheid om in 2027 een legitieme uitzondering in te roepen op grond van de KRW.

Juridische risico's

Gevraagd wordt hoe hoog het risico wordt ingeschat dat er over de KRW straks rechtszaken gaan worden gevoerd door organisaties als Greenpeace, zoals nu gebeurt met stikstof.

Het lijkt een zekerheid dat over de KRW rechtszaken gevoerd gaan worden. De stichting Mobilisation for the Environment heeft dit al aangekondigd. Onduidelijk is nog of die ook het karakter zullen hebben van de Greenpeace-zaak over stikstof.

In de Greenpeace-uitspraak heeft de rechtbank geoordeeld dat de Staat onvoldoende doet om de natuurdoelen te halen, waarbij de rechter specifiek wijst op onder meer het wegvallen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Transitiefonds als medeoorzaak. De rechter heeft de Staat bevolen om de natuurdoelen alsnog te halen en een dwangsom opgelegd voor als dat niet gebeurt. Deze uitspraak laat zien waar het toe kan komen als wettelijk vastgestelde doelen niet tijdig worden bereikt. Zo'n scenario is ook voor de KRW mogelijk.

Het is niet op voorhand te zeggen hoe groot dit risico precies is. Wel kan gewezen worden op de vergelijkbare omstandigheden. Net als voor stikstofdepositie zijn omgevingswaarden vastgesteld voor het bereiken van een goede waterkwaliteit. Net als bij stikstof gaat het om resultaatsverplichtingen die op een concrete datum moeten zijn behaald. En net als bij stikstof vormden ook het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Transitiefonds belangrijke elementen om KRW-doelbereik dichterbij te brengen. Anders dan bij stikstof, is er echter niet sprake van een enkele stof, maar van veel verschillende doelen die per type waterlichaam kunnen verschillen, en geldt bovendien niet voor al die doelen als ze niet op tijd gehaald zouden worden of dan gesteld kan worden dat dit komt door een gebrek aan inspanning.

Het is daarom lastig te voorspellen waar een juridische procedure precies op zal zien en hoe deze zal verlopen.

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,
B. Madlener

¹⁸ Kamerstukken II 2024/25, 27 625, nr. 696.

BIJLAGE

Onderstaande figuur 1 is afkomstig uit het rapport *Vergelijking KRW-normen Nederland en buurlanden*, Royal HaskoningDHV, 12 juli 2022¹⁹.

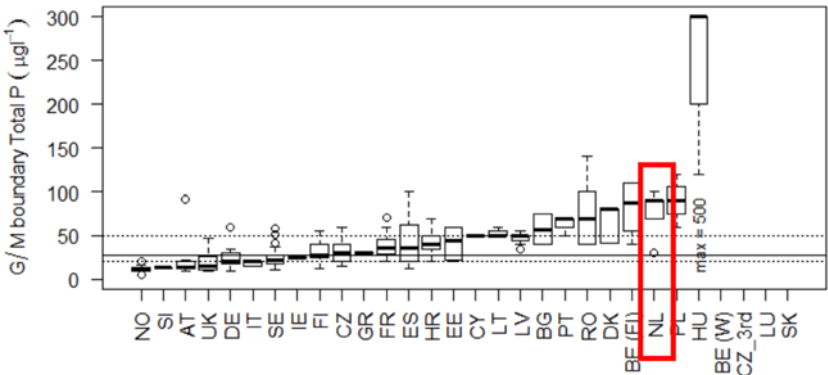
Figuur 1: verschillende soorten nutriëntnormen

Tabel 2. Overzicht van verschillende nutriënten waaraan wordt getoetst in Nederland, Vlaanderen, Wallonië en Duitsland en de bijbehorende methoden voor toetsing. ZGM = zomergemiddelde, GM = gemiddelde per meetpunt, JGM = jaargemiddelde, P90 = 90-Percentiel. Bronnen: (Bundesministerium der Justiz, 2016), (Van der Molen et al., 2018), (Evers et al., 2018), (Vlaamse Milieumaatschappij, 2022), (Belgisch Staatsblad, 2012).

Nederland		Vlaanderen		Wallonië		Duitsland	
Nutriënten	Methode	Nutriënten	Methode	Nutriënten	Methode	Nutriënten	Methode
Rivieren en meren		Rivieren en beken		Rivieren en beken		Stromende wateren	
P-tot	ZGM	P-tot	ZGM	P-tot	P90	P-tot	JGM
N-tot	ZGM	ortho-P	GM	ortho-P	P90	NH4	JGM
		N-tot	ZGM	NH4	P90	NO3	P90
				NO3	P90	NO2	JGM
				NO2	P90	NH3	JGM
Kust- en overgangswateren		Overgangswateren				Kust- en overgangswateren	
DIN	WGM	P-tot	ZGM			P-tot	JGM
		DIN	WGM			NO3	P90
						N-tot	JGM
						DIN	WGM

De onderstaande figuren 2 tot en met 5 zijn ontleend aan het rapport *Comparison Nutrient Boundaries* uit 2016²⁰.

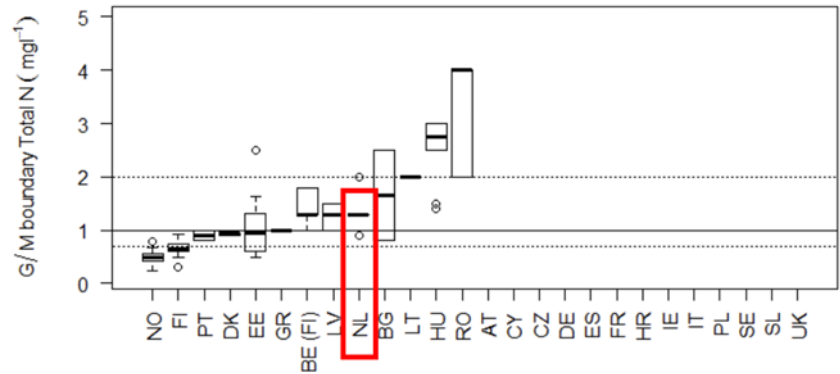
Figuur 2: Vergelijking van de normwaarden voor totaal-fosfor in meren. Bereik van a) hoge/goed en b) goed/matig grenzen, gerangschikt op basis van de mediane waarde van de grenzen per land. De lijnen geven de 25e, 50e en 75e percentielwaarden weer.

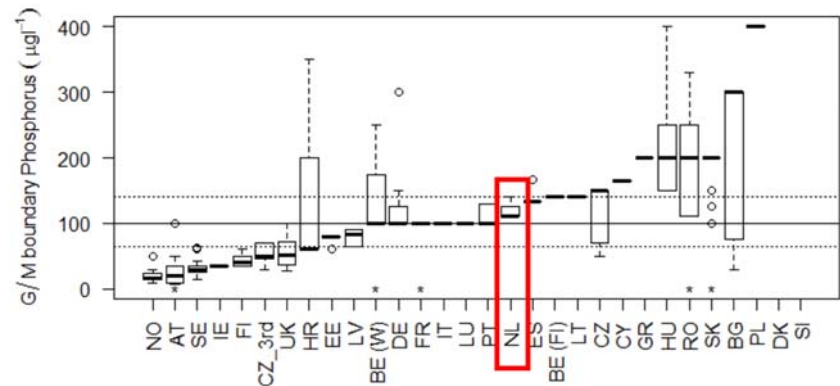
¹⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/11/11/bijlage-vergelijking-krw-normen-nederland-en-buurlanden>

²⁰ [https://circabc.europa.eu/sd/a/37778f00-5a8a-4198-9ff3-8b15360ba975/ComparisonNutrientBoundaries_2016J_FINAL%20for%20CIRCABC\(0\).pdf](https://circabc.europa.eu/sd/a/37778f00-5a8a-4198-9ff3-8b15360ba975/ComparisonNutrientBoundaries_2016J_FINAL%20for%20CIRCABC(0).pdf)

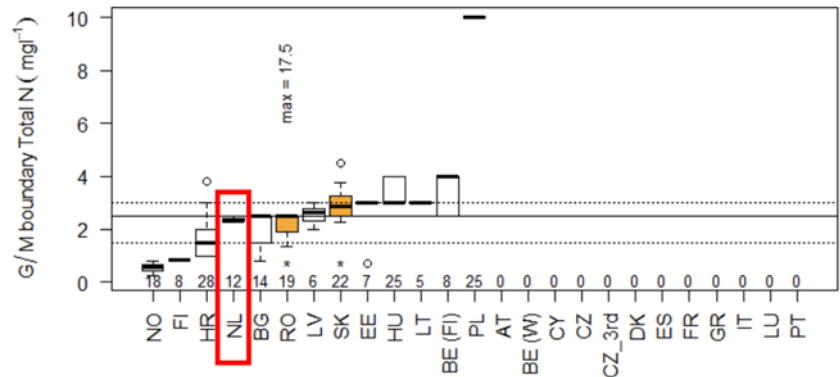
Figuur 3: Vergelijking van de normwaarden voor totaal-stikstof in meren. Bereik van a) hoge/goed en b) goed/matig grenzen, gerangschikt op basis van de mediane waarde van de grenzen per land. De lijnen geven de 25e, 50e en 75e percentielwaarden weer.

Figuur 4: Vergelijking van de normwaarden voor totaal-fosfor in rivieren. Bereik van a) hoge/goed en b) goed/matig grenzen, gerangschikt op basis van de mediane waarde van de grenzen per land. De lijnen geven de 25e, 50e en 75e percentielwaarden weer.

Figuur 5: Vergelijking van de normwaarden voor totaal-stikstof in rivieren. Bereik van a) hoge/goed en b) goed/matig grenzen, gerangschikt op basis van de mediane waarde van de grenzen per land. De lijnen geven de 25e, 50e en 75e percentielwaarden weer.

De onderstaande figuur 6 bevat de meest-voorkomende waarden voor stikstof en fosfor in de Vlaamse, Duitse en Nederlandse grensoverschrijdende waterlopen en is gebaseerd op onderstaande figuren 7, 8 en 9 die afkomstig zijn uit het rapport *Vergelijking KRW-normen Nederland en buurlanden*, Royal Haskoning DHV, 12 juli 2022.

Figuur 6: Vergelijking van meest-voorkomende normwaarden in de grenswateren

(concentratie in mg/l)	Stikstof	Fosfor
Nederland	2,3 ¹ /2,8 ²	0,11 ³ /0,14 ⁴
Vlaanderen	4	0,14
Duitsland	2,8 ⁵	0,10

¹ Meest voorkomend in de regionale wateren.

² Meest voorkomend in de rijkswateren.

³ Meest voorkomend in de regionale wateren.

⁴ Meest voorkomend in de rijkswateren.

⁵ In Duitsland is de situatie erg complex. De hier vermelde waarde geldt niet in alle gevallen maar wel in de meeste grenswateren. Zie *Vergelijking KRW-normen Nederland en buurlanden*, Royal HaskoningDHV, 12 juli 2022, p. 8–9.

Figuur 9: Vergelijking normwaarden met Duitsland en België, rijkswateren aan de grens

Tabel C. Nutriëntnormen voor grensoverschrijdende regionale wateren in Nederland, Duitsland, Vlaanderen en Wallonië. Hierbij geldt dat de groene cellen een strengere norm aangeven in vergelijking tot het land aan de andere kant van de grens. Rode cellen geven een soepelere norm weer. N-tot = totaal stikstof; P-tot = totaal fosfor; DIN = Dissolved Inorganic Nitrogen; ZGM = zomergemiddelde, JGM = jaargemiddelde; P90 = 90-Percentiel. Bronnen: (Evers et al., 2018; Van der Molen et al., 2018; Factsheets Waterkwaliteitsportaal, 2019; Bundesministerium der Justiz, 2016; Umweltbundesamt, 2017; Vlaamse Milieumaatschappij, 2022; Belgisch Staatsblad, 2012).

Duitsland			Nederland			P-tot (mg/L)		N-tot (mg/L)		Ammonium (mg/L)		Nitraat (mg/L)		Nitriet (mg/L)	
						JGM	ZGM	-	ZGM	JGM	-	P90	-	JGM	-
Rhein	Sandgeprägte Ströme	20	Rijn	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,10	≤ 0,14	-	≤ 2,5	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Issel	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Oude IJssel	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,14	-	≤ 2,5	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Die Wild	Kleine Niederungsfießgewässer in Fluss- und Strömälern	19	Oude Rijn	Gebufferde (regionale) kanalen	M3	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Vlaanderen			Nederland												
						ZGM	ZGM	ZGM	ZGM	-	-	-	-	-	-
Kanaal Bocht-Herentals	Grote rivier	Rg	Kanaal Wessem-Nederweert	Gebufferde (regionale) kanalen	M3	≤ 0,14	≤ 0,15	≤ 2,5	≤ 2,8	-	-	-	-	-	-
Kanaal Terneuzen-Gent	Grote rivier	Rg	Kanaal Terneuzen-Gent	Zwak brakke wateren	M30	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 2,5	≤ 1,8	-	-	-	-	-	-
Schelde	Brak macrotidaal laaglandestuarius	O1brak	Schelde	Estuarium met matig getijverschil	O2	Geen norm	Geen norm	≤ 0,49 (DIN)	≤ 0,46 (DIN)	-	-	-	-	-	-
Schelde Rijn Kanaal	Zeet licht brak meer	Bz1	Schelde-Rijn Kanaal	Zwak brakke wateren	M30	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 1,8	-	-	-	-	-	-
Voer	Kleine Beek	Bk	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,14	≤ 0,14	≤ 4	≤ 2,5	-	-	-	-	-	-
Ziepbeek	Kleine Beek Kempen	BkK	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,14	≤ 0,14	≤ 4	≤ 2,5	-	-	-	-	-	-
Kikbeek	Kleine Beek Kempen	BkK	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,14	≤ 0,14	≤ 4	≤ 2,5	-	-	-	-	-	-
Zanderbeek	Kleine Beek Kempen	BkK	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,14	≤ 0,14	≤ 4	≤ 2,5	-	-	-	-	-	-
Maas	Zeet grote rivier	Rzg	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,14	≤ 0,14	≤ 4	≤ 2,5	-	-	-	-	-	-
Wallonië			Nederland												
						P90	ZGM	-	ZGM	P90	-	P90	-	P90	-
Meuse II	Très grandes rivières condrusiennes à pente faible	RIV_19	Maas	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei	R7	≤ 0,50	≤ 0,14	-	≤ 2,5	≤ 0,78	-	≤ 5,65	-	≤ 0,09	-

Figuur 7: Vergelijking normwaarden met België, regionale grenswateren

Tabel A. Nutriëntnormen voor grensoverschrijdende regionale wateren tussen Nederland en respectievelijk Vlaanderen en Wallonië. Hierbij geldt dat de groene cellen een strengere norm aangeven in vergelijking tot het land aan de andere kant van de grens. Rode cellen geven een soepelere norm weer. N-tot = totaal stikstof; P-tot = totaal fosfor; DIN = Dissolved Inorganic Nitrogen; ZGM = zomergemiddelde, P90 = 90-Percentiel. Bronnen: (Evers et al., 2018; Van der Molen et al., 2018; Factsheets Waterkwaliteitsportaal (2019); Vlaamse Milieumaatschappij, 2022; Belgisch Staatsblad, 2012)

België - Vlaanderen			Nederland						
Waterlichaam	Watertype	Code	Waterlichaam	Watertype	Code	P-tot (mg/L)		N-tot (mg/L)	
									
						ZGM	ZGM	ZGM	ZGM
Itterbeek	Grote beek Kempen	BgK	Itterbeek	Moerasbeek	R20	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Jeker	Kleine rivier	Rk	Jeker	Snelstromende middenloop/benedenloop op kalkhoudende bodem	R18	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Gulp	Kleine beek	Bk	Gulp	Snelstromende bovenloop op kalkhoudende bodem	R17	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Lossing	Grote beek Kempen	BgK	De Abeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Dommel	Grote beek Kempen	BgK	Dommel	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Warmbeek	Grote beek Kempen	BgK	De Tongelreep	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
De Aa (Ravels)	Kleine beek Kempen	BkK	Rovertse Leij / De Aa	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Nieuwe Ley	Kleine beek Kempen	BkK	Nieuwe Ley	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Het Merkske	Grote beek Kempen	BgK	Het Merkske	Permanent langzaamstromende bovenloop op zand	R4	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Mark	Grote beek Kempen	BgK	Boven Mark	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Weerijsebeek	Grote beek Kempen	BgK	Aa of Weerijse	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Kleine Aa	Kleine beek Kempen	BkK	Kleine Aa	Permanent langzaamstromende bovenloop op zand	R4	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Spillebeek	Kleine beek Kempen	BkK	De Zoom	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
Langelede	Kleine beek	Bk	Geen waterlichaam	-	-	≤ 0,14	-	≤ 4	-
Leopoldkanaal	Kleine rivier	Rk	Via Isabella Kanaal naar Braakman	Zwak brakke wateren	M30	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 1,8
Zwin	Mesotidaal zeegeat of zeearm	K1	Zwin	Kustwater, beschut en polyhalien	K2	Geen norm	Geen norm	≤ 0,49 (DIN)	≤ 0,46 (DIN)
Prinsenloop	Kleine Beek Kempen	BkK	De Tongelreep	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,14	≤ 0,11	≤ 4	≤ 2,3
België - Wallonië			Nederland						
						P90	ZGM		
Geul	Rivière condrusienne à pente moyenne	RIV_15	Geul	Snelstromende middenloop/benedenloop op kalkhoudende bodem	R18	≤ 0,20	≤ 0,11		

Figuur 8: Vergelijking normwaarden met Duitsland, regionale grenswateren

Tabel B. Nutriëntnormen voor grensoverschrijdende regionale wateren tussen Nederland enerzijds en Duitsland anderzijds. Hierbij geldt dat de groene cellen een strengere norm aangeven in vergelijking tot het land aan de andere kant van de grens. Rode cellen geven een soepele norm weer. N-tot = totaal stikstof; P-tot = totaal fosfor; ZGM = zomergemiddelde, JGM = jaargemiddelde; P90 = 90-Percentiel. Bronnen: (Evers et al., 2018; Van der Molen et al., 2018; Factsheets Waterkwaliteitsportaal, 2019; Bundesministerium der Justiz, 2016; Umweltbundesamt, 2017).

Duitsland			Nederland			P-tot (mg/L)		N-tot (mg/L)		Ammonium (mg/L)		Nitraat (mg/L)		Nitriet (mg/L)	
Waterlichaam	Watertype	Code	Waterlichaam	Watertype	Code										
Niedersachsen			Vechtstromen												
						JGM	ZGM	-	ZGM	JGM	-	P90	-	JGM	-
Grenzaa	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Schoonebekerdiep	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Wettringe	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Geen waterlichaam	-	-	≤ 0,10	-	-	-	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Coevorden-Piccardie-Kanal	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Vechtstromen Kanalen	Gebufferde (regionale) kanalen	M3	≤ 0,10	≤ 0,15	-	≤ 2,8	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Jägerschloot	Organisch geprägte Bäche	11	Dooze	Zoete sloten (gebufferd)	M1a	≤ 0,10	≤ 0,22	-	≤ 2,4	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Hauptvorfluter Heesterkante	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Randwaterleiding	Zoete sloten (gebufferd)	M1a	≤ 0,10	≤ 0,22	-	≤ 2,4	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Vechte	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Overijsselse Vecht	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Radewijke	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Radewijkerbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Geteloer Bach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Broekbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Itter-Godde	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Itterbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Dinkel	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Beneden Dinkel	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Rietbecke	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Geen waterlichaam	-	-	≤ 0,10	-	-	-	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Nordhorn Almelo Kanal	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Geen waterlichaam	-	-	≤ 0,10	-	-	-	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Rammelbecke	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Geelebeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Puntbecke	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Puntbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Hellingbach - Goorbach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Ruenbergerbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Obere Dinkel	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Boven Dinkel	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Flörsbach	Organisch geprägte Bäche	11	Glanerbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Hegebeck	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Azelerbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Nordrhein Westfalen			Rijn en IJssel												
						JGM	ZGM	-	ZGM	JGM	-	P90	-	JGM	-
Ahauser Aa	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Buuserbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Zoddebach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Zoddebeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Berkel	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Berkel	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-
Ramsbach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Ramsbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Beurserbach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Beurzerbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Wellingbach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Willinkbeek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Vitiverter Bach	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Ratumse Beek	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Schlinge	Sandgeprägte Tieflandbäche	14	Bovenslinge	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	R5	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,10 ¹ / ≤ 0,20 ²	-	≤ 2,5	-	≤ 0,03 ¹ / ≤ 0,05 ²	-
Bocholter Aa	Sand- und lehmgeprägte Tieflandflüsse	15	Aa-strang	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	R6	≤ 0,10	≤ 0,11	-	≤ 2,3	≤ 0,20	-	≤ 2,5	-	≤ 0,05	-

¹ Silicaathoudend

² Carbonaathoudend